

הסוגיא השמונה עשרה – לא יעמוד אדם ברשות הרבים
 וישתה ברשות היחיד (צט ע"א³⁷–צט ע"ב⁶)

משנה

לא יעמד אדם ברשות הרבים וישתה ברשות היחיד;
 ברשות היחיד וישתה ברשות הרבים –
 אלא אם כן מכניס ראשו ורובו למקום ששותה,
 וכן בגת.

תלמוד

מתני' לא יעמד אדם ברשות הרבים וכו';

(א) רישא רבנן וסיפא רבי מאיר?

אמ' רב יוסף: בחפצין שצריכין לו, ודברי הכל.

(ב) איבעיא להו: כרמלית מאי?

אמ' אבוי: היא היא.

רבא אמ': היא גופה גזירה, ניגזור גזירה לגזירה?!

אמ' אבוי: מנא אמינא לה? מדקתני: וכן בגת.

מאי גת? אילימא רשות הרבים, תנינא! אי רשות היחיד, תנינא! אלא לאו, כרמלית!

ורבא אמ': לענין מעשר.

(ג) וכן אמ' רב ששת: וכן בגת – לענין מעשר.

דתנן: שותין על הגת, בין בחמין בין בצונן – פטור, דברי ר' מאיר.

ר' אלעזר בר צדוק מיחייב.

וחכמים אומ': על החמין חייב ועל הצונן פטור מפני שמחזיר את המותר.

חילופי הנוסחאות

[3] **בחפצין** בכתבי היד וטיקן ומינכן: "בחפצים", ואילו בדפוס ראשון ואילך: "בחפצין". ואולי נוסף כאן תנועת **י** בשל הסמיכות למילה 'צריכין'. [6] **היא גופה גזירה** ביתר עדי הנוסח נוסף: "ואנן ניקו [ם] ו". [8] **מאי גת** הסבר זה חסר בענף **מד**. מאידך, במקבילה בשבת יא ע"א הוא קיים גם בדפוסים ובכ"י מינכן. אם לא מדובר בהשמטה תמימה שמחמת הדומות, ניתן ללמוד מהיסרון זה שמדובר בתוספת פירוש לדברי אביי.

מסורת התלמוד

[1] **לא יעמוד אדם שבת יא ע"א**; עירובין כ ע"א. [4] **איבעיא להו כרמלית מאי שבת יא ע"ב**. [6] **היא גופה גזירה שבת יא ע"ב**, כא ע"א; עירובין צ ע"ב; יומא יא ע"א, מד ע"ב; סוכה ו ע"ב; ביצה ג ע"א; יבמות כא ע"ב, קט ע"א; עבודה זרה כא ע"א; חולין פה ע"ב, קד ע"ב; נדה מז ע"ב. [11] **שותין על הגת משנה מעשרות ד**; שבת יא ע"ב.

רש"י

לא יעמוד אדם ברשות היחיד וישתה ברשות הרבים יושיט צוארו לרשות הרבים וישתה גזירה שמא יכניס הכלי אצלו. **וכן בגת** מפרש בגמרא לענין מעשר. **רישא רבנן** לעיל אוקימנא להא דקתני עומד אדם ברשות היחיד ומטלטל ברשות הרבים כרבנן דפליגי עליה דר' מאיר במתניתין גבי "יפתח" ולא גזרינן שמא יכניס המפתח, והכא גזור שמא יכניס כר' מאיר. והא ליכא למימר דשתיית המים תהוי הכנסה כמשתין ורוק, דלא דמי, דהתם קא עקר מרשות זו וקא עביד הנחה מרשות זו, אבל שותה עביד עקירה והנחה בחדא רשותא, דהא ברשות שהוא בה – פיו עומד ובפיו הן נחין מיד. **בחפצין הצריכין לו** אפילו רבנן מודו דגזרו בהו, דמתוך שהוא צריך להם יכניסם אצלו, הלכך משקין הללו צריכין לו, וגזרינן. **כרמלית מאי** מהו שיעמוד בכרמלית וישתה ברשות הרבים או ברשות היחיד? **היא היא** כי היכי דלא יעמוד ברשות היחיד וישתה ברשות הרבים כך לא יעמוד בכרמלית וישתה ברשות היחיד. **היא גופה גזירה** אי מעייל כלי לגביה ליכא איסורא דאורייתא אלא גזירה דרבנן, דלא ליתי לאפוקי מרשות הרבים לרשות היחיד, ואנן ניקום ונגזר שתייה אטו הכנסת כלי? **וכן בגת** והאי גת מאי היא? אי רשות היחיד, וקאמר דלא יעמוד ברשות הרבים ויושיט צוארו בגת ויטול כלי וישתמש, הא תנא ליה! אלא לאו, בגת כרמלית, כגון שאינה גבוהה עשרה. **שותין על הגת** עומד על הגת ושותה, דכל זמן שלא הוציאו לחוץ לא הוי שתיית קבע היא ופטור מן המעשר בין שמוזגו בחמין בין שמוזגו בצונן. **מחוייב** במזיגה שמוזגו במים משויא ליה קבע. **על החמין חייב** דאין ראוי לחזור המותר שמקלקל היין, הלכך כד מוזג ליה בחמין, אדעתא למשתייה כוליה קא מוזג ליה, ומשויא קבע. אבל מזיגת צונן לא משויא ליה קבע, דילמא שתי פורתא ומיהדר, הלכך כל כמה דשתי הוי עראי, ומתניתין דקתני "וכן בגת", ר' מאיר היא, והכי קתני: "לא יעמוד על גבי קרקע וישתה בגת, אלא אם כן הכניס ראשו לגת או רובו".

פירוש הסוגיא

תקציר

קביעת רישא דמתניתין: "לא יעמוד אדם ברשות היחיד וישתה ברשות הרבים, ברשות הרבים וישתה ברשות היחיד אלא אם כן היכניס ראשו ורובו למקום שהוא שותה", מתפרשת בסוגייתנו הבבלית כנובעת מגזרה שמא יבוא אדם להכניס את המים לרשות אשר בה הוא עומד. גישת הבבלי בעניין זה עולה מתוך תירוצו של רב יוסף, שלפיו משנתנו היא "לדברי הכל" (א). תירוץ זה תואם את גישת הבבלי לצמצם מהלוקות ומבוסס על התפיסה שלפיה האיסור במשנתנו הוא מטעם גזרה. גישה בבליית זו באה לידי ביטוי גם בדברי רבא בסוגייתנו: "היא גופה גזירה" (ב). עמדה זו שונה מתפיסת התלמוד הירושלמי שלפיה העברת מים בתוך הגוף מרשות לרשות כמוה כהעברת מים מרשות לרשות דרך צינור ואסורה לכל הפחות כאיסור שבות, כלומר כאיסור תורה שאין חיובים עליו חטאת. בפיסקא (ב) בסוגייתנו מתמודדת הגמרא עם השאלה "כרמלית מאי", כלומר "מהו שיעמוד בכרמלית וישתה ברשות הרבים או ברשות היחיד" (רש"י). אולם מאופי הדיון עולה הסברה שלא דיון בדינה של שתייה מכרמלית לפנינו אלא ניסיון לקדם את התפיסה הנזכרת בפיסקא (ג) בסוגייתנו, שלפיה הפסקות "זכן בגת" – המופיעה במשנתנו בין הרישא לסיפא – מתייחסת להלכות מעשרות.

מבוא

הרישא של משנתנו: "לא יעמוד אדם ברשות היחיד וישתה ברשות הרבים, ברשות הרבים וישתה ברשות היחיד אלא אם כן היכניס ראשו ורובו למקום שהוא שותה", מקבילה בלשונה למשנה הקודמת: "לא יעמוד אדם ברשות היחיד וישתין ברשות הרבים". גם במישור ההלכתי ניתן לדבר על הקבלה; כשם שאין להכניס נוזלים מרשות אחת לחברתה כך גם אין להוציאם.¹ כפי שכבר רמזנו בפירושו לסוגיא טז, 'לא יעמוד אדם ברשות היחיד וישתין ברשות הרבים', צט ע"א, הירושלמי סבר שהעברת מים בתוך הגוף מרשות לרשות כמוה כהעברת מים מרשות לרשות דרך צינור ואסורה היא לכל הפחות כאיסור שבות. דבר זה ניתן להילמד מדברי הירושלמי על האיסור ההפוך (שאינו לעמוד ברשות אחת ולהשתין לרשות אחרת) ומן ההקבלה שהוא מוצא בין איסור זה לאיסור לשפוך מים דרך סילון:

אמ' ר' יוסי ביר' בון: לא סוף דבר עומד ברשות הרב' ומשתין ברשות היחיד אלא אפי' עומד ברשות היחיד ומשתין ברשות היחיד ומתגלגלין ויורדין לרשות הרבים – אסור. אמר ר' יסא: הדא אמרה: סילון [= יוונית $\sigma\omega\lambda\gamma\lambda\iota\sigma$ = מרזב, צינור²] העומד ברשות הרבים גבוה עשרה ורחב ארבעה אין שופכין לתוכו מים, שמתגלגלין ויורדין (עירוובין י ה, כו ע"ב).

לפי הירושלמי, איסור³ המשנה אינו מחשש שמא יבוא לידי איסור מובהק יותר של הוצאה רגילה. בהתאם לתפיסה זו נשאו ונתנו באותה סוגיא:

ניחא ברשות היחיד וישתה ברשות הרבים; ברשות הרבים וישתה ברשות היחיד – אין פיו למעלה מעשרה טפח!?! שנייא היא, שמתגלגלין ויורדין.

כלומר, לשיטת הירושלמי, העומד ברשות הרבים ושותה ממקור מים המצוי ברשות היחיד עובר על איסור הוצאה. ואף על פי שאין פיו מצוי בתחום רשות הרבים, שכן רשות היחיד עולה רק עד

1 השוו: גולדברג, עמ' 282.

2 ראו סוקולוף, מילון ארמית א"י, ערך סילון, עמ' 374.

3 ודאי יש לדייק: איסור יש כאן, חטאת אין כאן. וכן מוכח מן הראיה: "אין שופכין", אך אין חיוב חטאת אם עבר. ונראה שהאדם אינו מתחייב בחטאת משום שסוף סוף אין כאן דרך הוצאה רגילה, שרק עליה מתחייבים, כמפורש במשנה שבת י ג.

גובה עשרה טפחים, הרי בסופו של דבר יתגלגלו הנוזלים ויִרדו בתוך גופו לתחום רשות הרבים.⁴ ואילו הבבלי, כדרכו, מבאר שאיסורה של המשנה נובע מגזרה⁵ שמא יבוא להכניס את המים לרשות אשר בה הוא עומד. גישה בבליית זו באה לידי ביטוי בדברי רבא בסוגייתנו: "היא גופה גזירה" [2]. וכך נראה שיש להבין את דבריו הסתומים מעט של רב יוסף: "בחפצין שצריכין לו, דברי הכל" [1].⁶

מבנה הסוגיא

בחלקה השלישי של הסוגיא מובאת קביעתו של רב ששת: "וכן בגת – לענין מעשר" (ג). קביעה זו, ששורשיה נעוצים במסורת ארץ ישראלית המשתקפת בדברי ר' חיייה בירושלמי (עירובין י ג, כו ע"ב), היא עיקר הסוגיא. מסתבר שבתחילה נסב פירוש זה ישירות על משנתנו כביאור לצמד המילים התלושות 'וכן בגת'. רק בשלב מאוחר יותר נוספו חלקים מקדימים שנועדו לקשר בין משנתנו למשנת מעשרות. הצורך בהקדמה ארוכה בדמות שני חלקיה הראשונים של סוגייתנו התעורר על רקע הבעייתיות הכרוכה במסורת הפרשנית שהביא רב ששת. הרי מסורת זו, הקושרת בין משנתנו למשנת מעשרות, תמוהה למדי, שכן ההבנה הפשוטה קושרת בין הפסוקית 'וכן בגת' להלכות שבת שבהן עוסקת המשנה ולא למשנת מעשרות! מגמתו של בעל הגמרא בחלקה השני של הסוגיא היתה אפוא לעורר בלומדים את ההרגשה שדווקא מסורת זו היא המסתברת ואילו המסורת המנוגדת שגויה. תכסיס רטורי⁷ זה הושג באמצעות קישור שתי עמדות אלו לעניין אחר שממנו עולה שדווקא מי שסובר שהביטוי 'וכן בגת' מתייחס לדיני מעשרות יוצא וידו על העליונה. על ידי כך הצליח בעל הסוגיא להפוך את עמדת הלומדים וליצור הזדהות דווקא עם העמדה הפחות מסתברת.

לפי הצגת בעל הגמרא, מי שסובר שהמילים 'וכן בגת' מתייחסות לדיני שבת סובר שמשנתנו נקטה גישה של גזרה לגזרה, ואילו מי שסובר שמילים אלו מתייחסות 'לעניין מעשר' סובר שמשנתנו לא נקטה גישה זו. מכיוון שהעמדה שלפיה משנתנו סוברת שיש גזרה לגזרה אינה מסתברת ("היא גופה גזירה, ניגזור גזירה לגזירה?"), נוצר הרושם שדווקא מי שנוקט את הגישה הלא פשוטה, שלפיה המילים 'וכן בגת' מתייחסות לדיני מעשרות, יוצא כשידו על העליונה. לפי השערתנו תפקידו של חלקה הראשון של הסוגיא הוא להציב את הבסיס למהלך המצוי בחלקה השני. כלומר, בפיסקא (א) מבואר שדינה של משנתנו מבוסס על גזרה וחשש. הנחת יסוד זו היא המאפשרת את הדיון הרטורי בחלקה השני של הסוגיא.

4 הירושלמי מוצא הקבלה למקרה שבו "אין פיו למעלה מעשרה" בתוספתא ח ו (עמ' 133): "גמל שראשו ורובו בפנים אובסין אותו בפנים, בחוץ אובסין אותו בחוץ – תני: 'גמל שראשו ורובו מבפנים מלעיטין אותו מבפנים; מבחוץ – מלעיטין אותו מבחוץ'. ניחא מבפנים מלעיטין אותו מבפנים; מבחוץ – מלעיטין אותו מבחוץ, אין פיו למעלה מעשרה טפחים?" (עירובין י ה, כו ע"ב). ואף שהתשובה לקושיא אינה מבוארת, נראה שכונת הירושלמי היא לכך שגם במקרה זה "שנייא היא, שמתגלגל ויורדין" וממילא יש כאן מעין הוצאה. ליברמן (תוספתא כפשוטה, עמ' 454) פירש את הרישא של ההלכה: "... מתוך הירושלמי משמע שאין משקין בהמה מבחוץ אם רובה מפנים, מפני שהמים מתגלגלים לפנים, ונראה כאילו מוציא מרשות הרבים לרשות היחיד... ולפיכך אם אין ראשה ורובה מבפנים, אין משקה אותה מבפנים, מפני שנראה כאילו מוציא מרשות היחיד לרשות היחיד ועל הסיפא כתב: "ושאלו בירושלמי: אין פיו למעלה מעשרה טפחים, כלומר הרי מוציא מרשות היחיד לרשה" (אם פיו רחב ארבעה), או למקום פטור (אם אינו רחב ארבעה), ואף כריסו היא למעלה מעשרה, ולמה אסור... ונשאר בקושיא. וכנראה שהירושלמי סובר שלא חלקו בין בהמה לבהמה, ובשאר בהמה כריסה היא למטה מעשרה והיא רחבה ד' טפחים, ונמצא מוציא מרשות היחיד לרשות היחיד לרשות היחיד, כלומר מחליף מרשות לרשות דרך מקום פטור, ואסרו בכל הבהמות". אמנם הבבלי – בהתאם לשיטתו לראות באיסורים מעין אלו גזרות והרחקות שמא יבוא לידי האיסור עצמו – מציג גישה שונה לחלוטין בפירוש הלכה זו. בעירובין כ ע"ב פירשו שמתעם גזרת הוצאת הכלי אתינן עלה, דווקא בגמל צריך ראשו ורובו, שצווארו ארוך ויש לחשוש שיעקם ראשו לרשות אחרת ויבוא להוציא את הכלי אחריו, אבל לא גזרו כן בשאר בהמה.

5 שהרי אין מדובר כאן בהוצאה רגילה. רש"י (צט ע"א ד"ה רישא רבנן) כתב: "אבל שותה – עביד עקירה והנחה בחדא רשותא, דהא ברשות שהוא בה פיו עומד – ובפיו הן נחין מיד". ברם נראה שאין צורך בסברה זו, שהרי מדובר בהוצאה משונה, ואין חיוב עליה, כמפורש במשנה שבת י ג.

6 ראו רש"י (צט ע"א ד"ה בחפצין הצריכין לו).

7 טכניקות רטוריות שמטרתן להפוך טיעון חלש לטיעון חזק היו בעולם העתיק סימן היכר לִחֻכְמָה. ראו אפלטון, סוקרטס, עמ' 61: "... ישנו אחד סוקרטס 'איש חכם', החוקר את מה שמעל לאדמה ואת מה שמתחת לה והופך את הטיעון החלש לטיעון החזק יותר", וראו שם, הערת המהדיר, 1.

(א) רישא רבנן וסיפא ר' מאיר... אמ' רב יוסף בחפצין שצריכין לו ודברי הכל

בפשטות, משנתנו כשיטת רבי מאיר וככל המשניות כאן.⁸ תירוצו של רב יוסף,⁹ שלפיו משנתנו היא "לדברי הכל", ניתן ככל הנראה בהתאם לגישת הבבלי לצמצם מחלוקות.¹⁰ תשובתו של רב יוסף מבססת את התפיסה שלפיה האיסור במשנתנו הוא מטעם גזרה (שמא יכניס את המים עצמם). ממילא, חלק זה של הסוגיא הוא מצע לחלק הבא, וכפי שבואר לעיל ב'מבנה הסוגיא'.

(ב) איבעיא להו כרמלית מאי... גזירה לגזירה וכן בגת... לעניין מעשר

לכאורה, תפקידה של פיסקא זו היא להתמודד עם השאלה "כרמלית מאי", כלומר "מהו שיעמוד בכרמלית וישתה ברשות הרבים או ברשות היחיד" (רש"י). ברם מראיותיהם הקלושות של אביי ושל רבא עולה הסברה שלא דיון בדינה של שתייה מכרמלית לפנינו. נראה יותר שמגמתו של בעל הגמרא שונה: לקדם את התפיסה שלפיה הפסוקית 'וכן בגת' – המופיעה במשנתנו בין הרישא לסיפא – לעניין מעשר נאמרה. נפרט אפוא בקצרה את הבעיות העולות מעיון בקטע זה.

לדעת אביי "היא היא", כלומר "כי היכי דלא יעמוד ברשות היחיד וישתה ברשות הרבים כך לא יעמוד בכרמלית וישתה ברשות היחיד" (רש"י), והוא מוכיח את שיטתו מצמד המילים שבמשנה 'וכן בגת'. הוכחה זו קלושה ביותר, שכן מניין לנו שגת היא כרמלית? אדרבה, ממשנה כלאים (ה'ג), השונה: "... והגת שבכרם עמוק עשרה ורחב ארבעה", נראה דווקא שסתם גת = רשות היחיד! דומה גם שההסבר "מאי גת? אילימא רשות הרבים, תנינא! אי רשות היחיד, תנינא! אלא לאו, כרמלית!" אינו משכנע. גם דחייתו של רבא את הראיה שהביא אביי ושלפיה הפסוקית 'וכן בגת' מתייחסת לעניין מעשר, אינה משכנעת כל כך. אמנם הגר"ש ליברמן¹¹ טען: "ואין בפירוש זה שום דוחק, שהרי תכופות נשנו דיני שבת ודיני מעשרות ביחד...", אך ודאי עדיף לפרש שהמשנה כולה עוסקת בדיני שבת. ובכלל, עצם הצגת אביי כאילו הוא סובר שגזירות גזרה לגזרה מעוררת תמיהה, בפרט עקב העובדה שאביי עצמו(!) אומר בביצה ג ע"א: "היא גופא גזירה ואנן ניקום וניגזור גזירה לגזירה?". קושי זה העסיק ראשונים, אחרונים וחוקרים, והם ניסו לפותרו איש איש כדרכו.¹² אולם לפי השערתנו לעיל, שמגמתו של בעל הגמרא בפיסקא [2] היתה לעורר במעיינים

8 פרט לסיפא של משנה ד, שעליה דובר בסוגיא יד, 'עומד אדם ברשות היחיד ומטלטל ברשות הרבים', צח ע"ב-צט ע"א. על משנתנו כתב אפשטיין (מבוא לנוסח המשנה, עמ' 206): "זו כפשוטה רבי מאיר היא".

9 לשאלה 'רישא ר' פלוני וסיפא ר' אלמוני? מובאת בתלמוד הבבלי מספר פעמים התשובה 'אין, רישא ר' פלוני וסיפא ר' אלמוני'. שמו של רב יוסף צץ ועולה בכתבי היד כמקור לתשובה זו. בשל אופייה ה'סבוראי' של תשובה זו העלה דוד הנשקה (משנה ראשונה, עמ' 293) את האפשרות שהמשיב אינו רב יוסף, האמורא הידוע בן הדור השלישי, כי אם אותו רב יוסף העומד בתוך בין האמוראים לסבוראים. ייתכן שגם בסוגיינתנו אין מדובר ברב יוסף הרגיל אלא ברב יוסף המאוחר. אם נכון הדבר, הרי שדבריו של הלבני שהבאנו לעיל (פירוש סוגיא יד, 'עומד אדם ברשות היחיד ומטלטל ברשות הרבים', צח ע"ב-צט ע"א, עמ' 125, הערה 4). שלפיהם "בעל הקטע הזה ודאי לא חי לפני זמנו של רב יוסף, ויש להניח שהכיר כבר את פירושו של רב יוסף במשנה" כנגד אפשטיין, אינם מוכרחים.

10 ראו גולדברג, צמצום מחלוקות.

11 תוספתא כפשוטה, עמ' 432, הערה 56. ולא כאלבק בפירושו למשנה, שצייד דווקא בהסברו של אביי שלפיו 'וכן בגת' נאמרה לעניין שבת.

12 לדעת בעלי התוספות (שבת יא ע"ב ד"ה אמר): "דווקא בהוצאה גזר אביי... אבל בעלמא לא גזר" (ועיינו עוד שם, צח ע"א תוד"ה אלא אמר אביי). מן הרמב"ן ובית מדרשו שמענו: "ומצאתי במקצת הנוסחאות ואביי אמר לך כולה חדא גזירה היא" (חידושי הרמב"ן שבת יא ע"א ועוד). אחד מן האחרונים, בעל 'פני יהושע', כתב כנגד עמדתם של בעלי התוספות ובקירוב לגישת הרמב"ן ובית מדרשו: "היה נראה לי שאין צורך לדחוק כ"כ לחלק בין הוצאה לשאר מלאכות דהא אדרבה הוצאה מלאכה גרועה היא. אלא דעיקר טעמא דאביי בכרמלית היינו דכיון דחכמים החמירו בכרמלית ועשאוהו כרה"י להחמיר, אמרינן כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון, ואי שרית ליה בכרמלית אתי ליה למשרי נמי ברה"י". ואילו הלבני טען שניתן להסביר את חוסר עקביותם של אביי ושל רבא בנוגע לעניין גזרה לגזרה על פי ההשערה שביניהם כלל זה עוד לא היה מוסכם. הלבני שיער זאת בעקבות העובדה שהאמוראים הראשונים שמצאו שאמרו כלל זה בפירוש היו רב נחמן ורב יוסף, ואפילו בימיהם לא היה הכלל ידוע (הלבני, מועד, עמ' רג, הערה 4). ניתן גם לתרץ בכיוון שונה, כפי שהצעתו במקום אחר (סטולמן, חולין, עמ' 34), שאביי לא חלק בשאלה אם יש או אין לגזור בכרמלית אלא סבר שאין מדובר בגזרה כי אם באיסור ממשי, וכפי שהסברתי לעיל את שיטת הירושלמי.

את ההרגשה שדווקא המסורת הטוענת ש'וכן בגת' מתייחסת לעניין מעשר היא המסתברת ואילו המסורת המנוגדת שגויה, מובנת המלאכותיות בקטע זה שבסוגיא.¹³

גת חצובה בסלע באשתמוע, דרום הר חברון

(א) וכן בגת

משנתנו מתחלקת לשניים. ברישא נשנה: "לא יעמוד אדם ברשות היחיד וישתה ברשות הרבים, ברשות הרבים וישתה ברשות היחיד אלא אם כן היכניס ראשו ורובו למקום שהוא שותה", ואילו בסיפא: "קולט אדם מן המזחילה למטה מעשרה טפחים מן הצינור ומכל מקום ושותה". בין הרישא לסיפא מופיעה הפסוקית 'וכן בגת'. מההוכחה המיוחסת לאביי ברור שלשיטת הבבלי פסוקית זו שייכת לרישא. הבנה זו של הבבלי מתאימה להצעתו שלפיה המשנה המתייחסת ל'וכן בגת' היא משנה מעשרות ד ד: "שותין על הגת..." (ג). משנה זו במסכת מעשרות מקבילה דווקא לרישא של משנתנו – כשם שאין לעמוד בשבת ברשות אחת ולשתות באחרת כך אין לעמוד (אפילו בחול) ברשות אחת ולשתות מן הגת (קודם הפרשת מעשרות).¹⁴

ברם סביר יותר לפרש שהפסוקית 'וכן בגת' מתייחסת לסיפא.¹⁵ כך לכאורה עולה מהשוואה לשונית ועניינית בין משנתנו לתוספתא המקבילה (ח ה [עמ' 133] ובמקבילה ו כג [עמ' 124]). בסיפא דמתניתין ובתוספתא הנ"ל מדובר על היתר קליטה ושתייה מצינור. ונראה לפרש, כפי שהציע ר"א גולדברג (עמ' 285) בעקבות רי"ן אפשטיין (מבוא לנוסח המשנה, עמ' 1102), שמשנתנו עוסקת בקליטה מן הגת על ידי מי שעומד ברשות הרבים. ולפי זה, הביטוי 'אחד יין ואחד שמן' המופיע בתוספתא מקביל לביטוי 'גת' שבמשנתנו.¹⁶ האפשרות שאנו מעלים אינה עומדת

13 השוו מה שכתבתי על הדיון בחולין קד ע"ב: סטולמן, חולין, עמ' 26.

14 רש"י (צט ע"א ד"ה שותין על הגת) הסביר את דברי המשנה הנ"ל: "עומד על הגת ושותה, דכל זמן שלא הוציאו לחוץ לא הוי שתיית קבע ופטור מן המעשר". רבינו חננאל, בפירושו לסוגיא המקבילה בשבת יא ע"ב, פירש (ד"ה וכן בגת, עמ' יג): "כשם שהעומד ברה"י ושותה ברה"י אינו מותר לו לשתות אא"כ יכניס ראשו ורובו למקום שהוא שותה, שאם ישאר לו מים מותר להחזירן למקומו, כן בגת לענין מעשר אינו מותר לו לשתות מן היין שבגת קודם שיעשר אלא אם הן צונן, שיתכן לו להחזיר המותר". וראו בהערת המהדיר לפירוש רבינו חננאל כאן, עמ' רטז, הערה 124.

15 אפשטיין התקשה במקומה של 'וכן בגת' במשנתנו, ולכן, במבואות לספרות התנאים, עמ' 320, כתב: "זנ"ל כי 'וכן בגת' שנוי שלא במקומו, ומקומו אחרי 'שותה' שבסוף המשנה". אולם גולדברג (עמ' 284) טען כלפי דברים אלו: "אין שום צורך לשנות את מקומו של 'וכן בגת'. מקומו הוא דווקא בהתחלת הסיפא, ויש לפננו קשר רגיל בין הלכה להלכה לציון הבדל בין שתי הלכות הקרובות בעניין. לשון 'וכן' כפי שכבר הוכחנו הרבה אינו אלא לשון ניגוד, והתנא כאן בא לציון על ידי השימוש בלשון 'וכן' את ההבדל בין האיסור של הרישא באדם הרוצה לשתות ברשות היחיד כשהוא עומד ברה"י (וכן להיפך) לבין ההיתר של הסיפא באדם העומד ברה"י וצינור של יין מקלח מן הגת לתוך רשות הרבים".

16 על אף הקרבה הלשונית הברורה בין שלושת המקורות כתב ליברמן (תוספתא כפשוטה, עמ' 432) על מקור זה בתוספתא: "ואין הברייתא שלנו עניין לא לרישא של משנתנו פ"ו מ"ו ('וכן בגת') ולא למשנת מעשרות פ"א מ"ז". ונראה שטען כן כדרכו לפרש בעקבות הבבלי, ראו בדבריו שם, הערה 56.

בסתירה למסורת הארץ ישראלית שפירשה את הפסוקית 'וכן בגת' לעניין מעשר. סביר להניח, כפי שהציע אפשטיין (שם, ובמבואות לספרות התנאים, עמ' 320), שהמסורת הארץ ישראלית התייחסה למשנה מעשרות א ז: "היין... קולט מן הגת העליונה מן הצינור ושותה..."⁶, ולא למשנה מעשרות ד ד שהביא הבבלי.

משנה מעשרות	משנה עירובין	תוספתא עירובין
<p>ד ד: שותים על הגת בין על החמין בין על הצונין פטור דברי ר' מאיר ר' לעזר ב"ר צדוק מחייב וחכמי אר' על החמים חייב ועל הצונין פטור</p>	<p>רישא: לא יעמוד אדם ברשות היחיד וישתה ברשות הרבים ברשות הרבים וישתה ברשות היחיד אלא אם כן היכניס ראשו ורובו למקום שהוא שותה וכן בגת</p>	<p>ו כג: צנור המקלח לרשות הרבים אחד מים ואחד יין [בפ"ח: "אחד יין ואחד שמן"] קולט בין ביד בין בכלי ושותה ... לא יצרף אדם ידו עם הכותל ועם המזחילה עם רשות הגג למעלה מעשרה טפחים וישתה... שאין מטלטלי מרשות לרשות</p>
<p>א ז: היין משיקפה אף על פי שקיפה קולט מן הגת העליונה מן הצינור ושותה</p>	<p>סיפא: וכן בגת קולט אדם מן המזחילה למטה מעשרה טפחים מן הצינור ומכל מקום שותה</p>	